

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

۳۸. بودجه بخش نفت

(گزارش تفصیلی)

دوره یازدهم - سال اول

شماره چاپ:

تاریخ چاپ:

شماره ثبت: ۳۰۰

کد موضوعی: ۳۱۰

شماره مسلسل: ۱۷۳۸۷

بهمن ماه ۱۳۹۹

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

دفتر مطالعات انرژی، صنعت و معدن

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	خلاصه مدیریتی.....
۴	مقدمه.....
۴	۱. جایگاه نفت در تأمین منابع بودجه عمومی کشور.....
۷	۲. بررسی نفت در لایحه بودجه.....
۸	۳. بررسی نفت در لایحه بودجه با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری مدظله‌العالی.....
۱۱	۴. بررسی تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (در بخش نفت) و ابهام‌های آن.....
۱۵	۵. بررسی منابع و مصارف بودجه شرکت ملی نفت ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.....
۱۷	جمع‌بندی و پیشنهادات.....

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور
۳۸. بودجه بخش نفت
(گزارش تفصیلی)

خلاصه مدیریتی

براساس اعلام مقامات دولتی برای سال ۱۴۰۰ فروش نفت خام و میعانات گازی معادل ۲/۳ میلیون بشکه صادرات نفت در روز و قیمت هر بشکه ۴۰ دلار در نظر گرفته شده است.

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی که در بخش واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای درج می‌شود، در ردیف‌های زیر قابل ردیابی است:

- منابع حاصل از ارزش صادرات نفت خام به مبلغ ۱,۵۳۱,۱۹۴ میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۱ جدول ۵ ماده‌واحد درج شده است.

- منابع حاصل از ارزش صادرات میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی به مبلغ ۳۷۹,۹۲۶ میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۲ جدول ۵ ماده‌واحد درج شده است. این ردیف بودجه جدید محسوب می‌شود.

- سهم مناطق محروم و نفت‌خیز از صادرات نفت خام (۳ درصد) به مقدار ۸۱,۶۰۰ میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۹ جدول ۵ ماده‌واحد درج شده است. این رقم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۸,۰۰۰ میلیارد ریال بود.

- سهم ۳۸ درصد صندوق توسعه ملی (از کل صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی) برابر ۱۳/۸۷ میلیارد دلار است. براساس ردیف ۳۱۰۷۰۵ جدول ۵ (منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی) ۱۸ درصد این سهم برابر ۶/۵۷ میلیارد دلار (معادل ۷۵۵,۰۰۰ میلیارد ریال) به صورت تسهیلات برداشت و در اختیار دولت قرار گرفته است. مابقی آن (۲۰ درصد بند «الف» تبصره (۱) لایحه) برابر ۷/۳۰ میلیارد دلار است.

همچنین طبق تبصره «۴»، در صورت دریافت مجوز از مقام معظم رهبری به دولت اجازه داده شده مبلغ ۲/۸۴ میلیارد یورو (معادل ۳/۴۶ میلیارد دلار) از منابع صندوق توسعه ملی در سال ۱۴۰۰ به صورت تسهیلات ارزی برداشت شود.

– بررسی تبصره‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در بخش نفت

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور میزان فروش نفت خام روزانه ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه با قیمت هر بشکه ۴۰ دلار در نظر گرفته شده است، اما عملکرد صادرات نفت در سال ۱۳۹۹ نشان

داد که تحقق این میزان صادرات محل تردید است.

با فرض صادرات دو میلیون و سیصد هزار بشکه در روز، ارزش کل فروش نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی ۳۶/۴۸ میلیارد دلار برآورد می‌شود. سهم ۱۴/۵ درصد شرکت ملی نفت از رقم ۳۳/۵۸ میلیارد دلار (فروش نفت خام و میعانات گازی)، به میزان ۴/۸۷ میلیارد دلار است. ارزش خالص صادرات گاز طبیعی ۲/۹ میلیارد دلار در نظر گرفته شده و سهم (۱۴/۵ درصدی) شرکت ملی گاز ایران از این رقم ۰/۴۲ میلیارد دلار محاسبه شد. سهم ۲۰ درصد صندوق توسعه ملی (از صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی) برابر ۷/۳۰ میلیارد دلار است.

سهم دولت از مجموع منابع حاصل از فروش نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی، معادل ۶۵/۵ درصد است. (با احتساب ۱۸ درصد استقراض از صندوق توسعه ملی)

منابع بودجه عمومی دولت از منابع نفتی در لایحه حدود ۱۷ میلیارد دلار برآورد شده است. در صورتی که ۸ میلیارد دلار به واردات کالاهای اساسی با نرخ تسعیر ارز ۴۲۰۰ تومان اختصاص داده شود، برآورد نرخ تسعیر ارز برای مابقی آن برابر با حدود ۱۷,۷۵۰ تومان است. مجموع منابع حاصل از این محل حدود ۱۹۹۳ میلیارد ریال خواهد بود.

علاوه بر منابع مذکور مبلغ ۷۰۰,۰۰۰ میلیارد ریال (با توجه به ردیف ۳۱۰۱۱۲) از محل پیش‌فروش اوراق نفت و ۷۵۵۰۰۰ میلیارد ریال از محل منابع نفتی ورودی به صندوق توسعه ملی (معادل ۶/۵۷ میلیارد دلار)^۱ در نظر گرفته شده است.

اصلاحات مفروضات نفت در لایحه بودجه با لحاظ کردن فرمایشات مقام معظم رهبری؛

با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری مفروضات صادرات نفت خام و میعانات گازی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ می‌بایست روزانه ۱ میلیون بشکه در روز در نظر گرفته شود و در صورتی که صادرات آن به بیش از ۱ میلیون بشکه در روز برسد، سهم صندوق توسعه ملی از مازاد بر فروش ۳۸ درصد (مطابق بند «ب» ماده (۷) برنامه ششم توسعه) در نظر گرفته شود. همچنین کلیه منابع حاصل از صادرات بیش از یک میلیون بشکه نفت خام و میعانات گازی دولت، می‌بایست به عنوان بدهی‌های سر رسید شده دولت به صندوق توسعه ملی در نظر گرفته شود. در این صورت با دو گزینه به بررسی منابع نفتی دولت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ پرداخته شده است.

گزینه اول؛ صادرات نفت و میعانات گازی برابر با روزانه ۱ میلیون بشکه

در این صورت مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی در لایحه برابر ۱۷/۵۰ میلیارد دلار و ارزش کل صادرات نفت خام و میعانات گازی برابر ۱۴/۶۰ میلیارد

۱. با نرخ میانگین ETS حدود ۱۱۵,۰۰۰ ریال؛ در تعریف استاندارد، نرخ ETS میانگین سامانه نیما و سنا است که طبیعتاً با نرخ مذکور متفاوت است.

دلار برآورد می‌شود. همچنین منابع نفتی دولت (با سهم ۶۵/۵ درصدی) در بودجه ۱۱/۴۶ میلیارد دلار برآورد شده است. با این حساب وابستگی بودجه کشور به منابع نفتی از کل منابع بودجه عمومی دولت در حدود ۲۲/۵ درصد پیش‌بینی می‌شود.

گزینه دوم؛ صادرات نفت و میعانات گازی بیشتر از ۱ میلیون بشکه در روز

با فرض صادرات دو میلیون و سیصد هزار بشکه در روز، براساس نظر دیوان محاسبات در رابطه با بدهی‌های سررسید شده دولت به صندوق توسعه ملی حدود ۹/۰۱۶ میلیارد دلار به عنوان بدهی‌های دولت به صندوق توسعه ملی باز پرداخت می‌شود.

در صورت در نظر گرفتن مفروضات هر دو گزینه و با توجه به محاسبات انجام شده، منابع قابل استفاده دولت از محل فروش نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی با فرض تداوم سیاست اختصاص ارز ترجیحی به واردات کالاهای اساسی بالغ بر ۱۲۰ هزار میلیارد تومان برآورد می‌شود، لذا پیشنهاد می‌شود ارقام مرتبط با درآمد حاصل از صادرات نفت خام در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ اصلاح شود.

– ابهام‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در بخش نفت

- براساس محاسبات مفروضات بودجه، میزان صادرات نفت معادل دو میلیون و سیصد هزار بشکه در روز بر مبنای هر بشکه ۴۰ دلار برآورد شده است. حتی با فرض بازگشت بدون شرط و شروط آمریکا به برجام و از سرگیری صادرات نفت ایران، صادرات این میزان نفت با توجه به رکود جهانی ناشی از بحران کرونا و از دست رفتن بخش بزرگی از بازار صادراتی ایران دور از واقع به نظر می‌رسد. همچنین قیمت نفت در نظر گرفته شده نیز با توجه به شرایط تحریمی برای ایران بیش‌برآورد شده است.

شایان ذکر است که پیش‌بینی‌های مختلفی برای متوسط قیمت جهانی نفت در سال ۲۰۲۱ وجود دارد، با این حال طبق برخی پیش‌بینی‌ها قیمت هر بشکه نفت خام برای اوپک در حدود ۴۳ دلار و متوسط قیمت جهانی براساس پیش‌بینی بانک جهانی حدود ۴۴ دلار به ازای هر بشکه نفت خواهد بود. در جدول ذیل به اختصار پیش‌بینی‌های مؤسسات مختلف از قیمت نفت در سال آینده و چشم‌انداز بلندمدت آن ارائه شده است.

جدول ۱. پیش‌بینی قیمت نفت در سال ۲۰۲۱-۲۰۲۳ (دلار به ازای هر بشکه)

سال	EIA		IMF	Knoema	NEB	بانک جهانی
	برنت	وست نگراس اینترمدیت				
۲۰۲۰	۴۰/۶۱	۳۸/۲۴	برنت	۴۲/۷۷	۳۹/۷۴	۴۱/۶۹
۲۰۲۱	۴۶/۵۹	۴۴/۲۴	برنت	۵۶/۱۰	۴۶/۸۵	۴۶/۷۰
۲۰۲۳	۹۸/۲۹	-	برنت	-	۷۰/۵۰	۴۹/۲۱

Source: www.knoema.com

- درآمد حاصل از صادرات گاز طبیعی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در ردیف‌های درآمدی، به‌صورت مجزا مشخص نشده است.
- رقم متناظر با سهم صندوق توسعه ملی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ درج نشده است. مطابق با جزء «۳» بند «ح» ماده (۱۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مبلغ سهم صندوق باید در قوانین بودجه سنواتی تعیین شود.
- با توجه به ماده (۵۷) قانون برنامه ششم، سالیانه یک درصد منابع حاصل از فروش نفت و گاز سهم دولت باید به بخش حمل‌ونقل اختصاص داده شود و در قوانین بودجه سنواتی درج شود؛ اما در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ لحاظ نشده است.

مقدمه

این گزارش در پنج بخش تنظیم شده است؛ ابتدا مفروضات و سهم منابع نفتی در بودجه عمومی بررسی شده و سپس تبصره‌های مرتبط با بخش نفت (شامل نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی) مورد مذاقه قرار گرفته است، در ادامه مفروضات نفت در لایحه بودجه با لحاظ کردن فرمایشات مقام معظم رهبری بررسی شده است. در قسمت پنج منابع و مصارف شرکت ملی نفت ایران تحلیل می‌شود. در نهایت با توجه به ماده‌واحد، تبصره‌ها و ردیف‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور پیشنهادهایی عنوان شده است.

۱. جایگاه نفت در تأمین منابع بودجه عمومی کشور

طی دهه‌های گذشته رابطه مالی دولت و نفت در فرایند بودجه‌ریزی کشور به‌گونه‌ای تنظیم شده است که منابع حاصل از صادرات نفت، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی بین دولت (خزانه)،

عنوان	عملکرد ۱۳۹۲	عملکرد ۱۳۹۳	عملکرد ۱۳۹۴	عملکرد ۱۳۹۵	قانون ۱۳۹۶	قانون ۱۳۹۷	قانون ۱۳۹۸	قانون ۱۳۹۹	لایحه ۱۴۰۰
مابه‌التفاوت نرخ فروش ارز حاصل از فروش نفت خام و میعانات گازی (ردیف ۱۶۰۱۳۹)	-	-	-	-	-	۱۳۴۱۸۹	۱	۱	۱
سه درصد صادرات نفت خام برای مناطق محروم و نفت‌خیز (ردیف ۲۱۰۱۰۹)	۱۵۱۳۸	۲۲۰۰۸	۱۴۹۸۰	۱۶۰۴۸	۴۸۰۹۶	۵۰۰۸۰۰	۵۵۰۰۲۰	۲۸۰۰۰۰	۸۱۰۶۰۰
استفاده از منابع پیش‌فروش اوراق نفتی (ردیف ۳۱۰۱۱۲)	-	-	-	-	-	-	-	-	۷۰۰۰۰۰۰
مجموع منابع نفتی برای واردات فرآورده‌های نفتی (تقریبی)	۲۸۷۹۸	۳۱۸۹۲	۳۵۵۰۴	۳۶۳۲۲	۰	۰	-	-	-
مجموع برداشت بودجه‌ای از صندوق توسعه ملی (ردیف ۳۱۰۷۰۵)	-	۵۰۸۰	۸۵۵۰	۵۹۹۴	۷۵۹۰۰	۱۴۳۷۵۰	-	۳۰۲۰۰۵۶	۷۵۵۰۰۰۰
ملاز درآمدهای نفتی از ولز به حساب ذخیره ارزی	-	-	۱۳۲۹۸۸	۰	۸۸۹۹۰	-	-	-	-
مجموع برداشت بودجه‌ای از حساب ذخیره ارزی	-	-	۸۹۰۵	-	-	-	-	-	-
جمع استفاده از منابع نفت در بودجه	۶۳۸۱۹۸	۶۶۵۸۰۹	۷۲۳۳۱۳	۷۸۱۱۳۵	۱۲۱۴۸۹۰	۱۲۸۸۰۵۳	۱۰۴۲۵۰۳۸۲	۷۸۵۰۰۴۲	۳۰۴۴۷۰۷۲۰
جمع استفاده از منابع نفت در بودجه (میلیارد دلار)	۲۵/۹۲	۲۴/۴۲	۲۳/۸۳	۲۵/۱۵	۳۳/۸۸	۳۳/۵۷	۳۱/۲۴	۱۴/۳۱	۲۳/۸۹

مأخذ: محاسبات تحقیق براساس بودجه‌های سنواری و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور.

با احتساب ۱۸ درصد (۷۵/۵ هزار میلیارد تومان) استقراض دولت از صندوق توسعه ملی، مجموع منابع نفتی (پیش‌فروش اوراق نفتی و صادرات) لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ به رقم ۳۴۴۷/۷۲ هزار میلیارد ریال می‌رسد. با این تفاسیر وابستگی بودجه کشور به منابع نفتی از کل منابع بودجه عمومی دولت در حدود ۴۱ درصد پیش‌بینی می‌شود که در این صورت وابستگی بودجه به منابع نفتی در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ به نسبت سال‌های گذشته (۱۳۹۸ و ۱۳۹۹) افزایش یافته است و با سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی (بندهای «۱۳»، «۱۵» و «۱۸» و سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه (بند «۱۰») مغایر است.

گفتنی است در لایحه بودجه منابع حاصل از فروش داخلی میعانات گازی در جدول تبصره «۱۴» (هدفمندی یارانه‌ها) منعکس شده و لذا از سقف منابع عمومی خارج شده است.

۲. بررسی نفت در لایحه بودجه

مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی در لایحه (که ما از آن به سناریو بسیار خوشبینانه تعبیر می‌کنیم) برابر ۳۶/۴۸ میلیارد دلار است. فروض این محاسبه صادرات روزانه ۲ میلیون و ۳۰۰ هزار بشکه با قیمت هر بشکه ۴۰ دلار است. با این فروض، ارزش کل صادرات نفت خام و میعانات گازی ۳۳/۵۸ میلیارد دلار برآورد می‌شود. ارزش خالص صادرات گاز نیز ۲/۹ میلیارد دلار در نظر گرفته شده است.

منابع نفتی دولت در بودجه با احتساب استقراض از ۱۸ واحد از صندوق توسعه ملی، ۲۳/۸۹ میلیارد دلار برآورد شده است. همچنین سهم ۶۵/۵ درصدی دولت از خالص صادرات گاز طبیعی (۲/۹ میلیارد دلار) برابر است با ۱/۹ میلیارد دلار و سهم ۲۰ درصد صندوق توسعه ملی حدودی ۰/۵۸ میلیارد و سهم ۱۴/۵ درصد شرکت ملی گاز برابر ۰/۴۲ میلیارد دلار است. در جدول ۳ منابع نفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ ارائه شده است.

جدول ۳. نفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور

ردیف	عنوان	میلیارد ریال	میلیارد دلار	توضیحات
۱	مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی		۳۶/۴۸	مجموع ردیف ۱-۱ و ۱-۲ و ۱-۳
۱-۱	صادرات نفت خام و میعانات گازی		۳۳/۵۸	با فرض صادرات ۲/۳ میلیون بشکه در روز و هر بشکه ۴۰ دلار
۱-۲	فروش میعانات گازی به پتروشیمی‌ها*		۰/۰۰	
۱-۳	خالص صادرات گاز طبیعی		۲/۹	برابر ۱۹/۹ میلیارد مترمکعب صادرات (۸/۵ ترکیه، ۱۱/۴ عراق)
۲	سهم شرکت نفت		۴/۸۷	معادل ۱۴/۵ درصد ردیف ۱-۱
۳	سهم شرکت گاز		۰/۴۲	معادل ۱۴/۵ درصد ردیف ۱-۳
۴	سهم صندوق توسعه ملی		۷/۳۰	معادل ۲۰ درصد صادرات نفت خام و میعانات گازی و گاز طبیعی
	مانده صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی		۲۳/۸۹	
۵	واریز به حساب ذخیره ارزی		۰/۰۰	
۶	سهم دولت از صادرات نفت خام و میعانات گازی، گاز طبیعی		۲۳/۸۹	سهم دولت معادل تقریباً ۶۵/۵ درصد ردیف ۱، با احتساب استقراض ۱۸ واحد از صندوق توسعه ملی
	برداشت از صندوق توسعه ملی		۶/۵۷	معادل ۱۸ درصد صادرات نفت خام و میعانات گازی و گاز طبیعی

ردیف	عنوان	میلیارد ریال	میلیارد دلار	توضیحات
۷	منابع در دسترس دولت:	۷,۶۳۸,۶۷۸		
۷-۱	منابع نفتی بودجه	۳,۴۴۷,۷۲۰	۲۳/۸۹	
۷-۲	ردیف ۲۱۰۱۰۱	۱,۵۳۱,۱۹۴		مطابق با ارقام ریالی لایحه
۷-۳	ردیف ۲۱۰۱۰۲	۳۷۹,۹۲۶		مطابق با ارقام ریالی لایحه
۷-۴	ردیف ۲۱۰۱۰۹	۸۱,۶۰۰		مطابق با ارقام ریالی لایحه
۴-۷	ردیف ۳۱۰۱۱۲	۷۰۰,۰۰۰		مطابق با ارقام ریالی لایحه
	استفاده از صندوق توسعه ملی (ردیف ۳۱۰۷۰۵)	۷۵۵,۰۰۰	۶/۷۶	مطابق با لایحه
	استفاده از صندوق توسعه ملی در تبصره «۴»		۳/۴۶	در لایحه ۲/۸۴ میلیارد یورو

مأخذ: محاسبات محقق.

* در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ منابع حاصل از فروش داخلی میعانات گازی (همانند سال گذشته) از منابع عمومی خارج شده و به منابع جدول تبصره «۱۴» (هدفمندی یارانه‌ها) منتقل شده است.

در صورتی که ۸ میلیارد دلار به واردات کالاهای اساسی با نرخ تسعیر ارز ۴۲۰۰ تومان اختصاص داده شود، برآورد نرخ تسعیر ارز برای مابقی آن برابر با حدود ۱۷,۷۵۰ تومان است.

۳. بررسی نفت در لایحه بودجه با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری مدظله‌العالی

با توجه به لایحه بودجه کل کشور در سال ۱۴۰۰ و درخواست دولت مبنی بر کاهش سهم صندوق توسعه ملی از ۳۸ درصد به ۲۰ درصد، مقام معظم رهبری مقرر فرمودند:

با کاهش سهم صندوق توسعه ملی به ۲۰ درصد مشروط به رعایت نکات ذیل موافقت می‌شود:

- سهم صندوق توسعه ملی برای فروش نفت خام، میعانات گازی و مازاد بر یک میلیون بشکه در روز، ۳۸ درصد منظور شود و کلیه تسهیلات سررسید شده دولت از صندوق توسعه ملی از محل سهم دولت از مازاد مذکور بازپرداخت شود.

- کلیه مصارفی که در بودجه سال ۱۳۹۹ از محل منابع صندوق توسعه ملی تأمین مالی شده است (موضوع بند «ه» تبصره «۴» ماده واحده)، در بودجه سال ۱۴۰۰ از محل منابع بودجه عمومی تأمین مالی شود. برداشت از منابع صندوق توسعه ملی برای مصارف بودجه سال ۱۴۰۰ مجاز نیست.

بدین صورت فروض محاسبه منابع حاصل از درآمدهای نفتی در گزینه اول، صادرات کمتر و یا برابر روزانه ۱ میلیون بشکه با قیمت هر بشکه ۴۰ دلار و سهم ۲۰ درصدی صندوق توسعه ملی (جدول ۴) است.

جدول ۴. نفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور با فرض صادرات ۱ میلیون بشکه در روز (گزینه اول)

ردیف	عنوان	منابع (میلیارد دلار)	توضیحات
۱	مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی	۱۷/۵۰	مجموع ردیف ۱-۱ و ۱-۲ و ۱-۳
۱-۱	صادرات نفت خام و میعانات گازی	۱۴/۶۰	با فرض صادرات ۱ میلیون بشکه در روز و هر بشکه ۴۰ دلار
۱-۲	فروش میعانات گازی به پتروشیمی‌ها*	۰/۰۰	
۱-۳	خالص صادرات گاز طبیعی	۲/۹	برابر ۱۹/۹ میلیارد مترمکعب صادرات (۸/۵ ترکیه، ۱۱/۴ عراق)
۲	سهم شرکت نفت	۲/۱۲	معادل ۱۴/۵ درصد ردیف ۱-۱
۳	سهم شرکت گاز	۰/۴۲	معادل ۱۴/۵ درصد ردیف ۱-۳
۴	سهم صندوق توسعه ملی	۳/۵۰	معادل ۲۰ درصد صادرات نفت خام و میعانات گازی و گاز طبیعی
	مانده صادرات نفت خام و میعانات گازی و گاز طبیعی	۱۱/۴۶	
۵	واریز به حساب ذخیره ارزی	۰/۰۰	
۶	سهم دولت از صادرات نفت خام و میعانات گازی، گاز طبیعی	۱۱/۴۶	سهم دولت معادل تقریباً ۶۵/۵ درصد ردیف ۱
	برداشت از صندوق توسعه ملی	۳/۱۵	معادل ۱۸ درصد صادرات نفت خام و میعانات گازی و گاز طبیعی
۷	منابع نفتی بودجه	۱۱/۴۶	
	تأمین کالاهای اساسی	۸	با نرخ ۴۲,۰۰۰ ریالی
	سایر	۳/۴۶	با نرخ ۲۵۰,۰۰۰ ریالی (نیمایی)

ماخذ: محاسبات محقق

با توجه به آمار مندرج در جدول، با فرض صادرات ۱ میلیون بشکه در روز، مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی در لایحه برابر ۱۷/۵۰ میلیارد دلار و ارزش کل صادرات نفت خام و میعانات گازی برابر ۱۴/۶۰ میلیارد دلار برآورد می‌شود.

منابع نفتی دولت در بودجه (۶۵/۵ درصد) حدود ۱۱/۴۶ میلیارد دلار (بالغ بر ۱۲۰۱ هزار میلیارد ریال) برآورد شده است. با این حساب وابستگی بودجه کشور به منابع نفتی از کل منابع بودجه عمومی دولت در حدود ۲۲/۵ درصد پیش‌بینی می‌شود.

همچنین برآورد میانگین نرخ تسعیر ارز با توجه به مجموع منابع نفتی در جدول ۴ با نرخ تسعیر ارز برای واردات کالاهای اساسی ۴۲,۰۰۰ ریال و مابقی واردات با نرخ تسعیر ارز نیمایی (۲۵۰,۰۰۰ ریال) برابر با ۱۰۴,۸۳۱ ریال است.

در گزینه دوم محاسبه منابع حاصل از درآمدهای نفتی، با فرض صادرات نفت و میعانات گازی بیش از ۱ میلیون بشکه در روز با قیمت هر بشکه ۴۰ دلار، سهم صندوق توسعه ملی (از مازاد بر فروش یک میلیون بشکه در روز) ۳۸ درصد و کلیه منابع حاصل از صادرات بیش از یک میلیون بشکه نفت خام و میعانات گازی دولت، باید به‌عنوان بدهی‌های سر رسید شده دولت به صندوق توسعه ملی در نظر گرفته شود. برای سادگی محاسبات عدد صادرات نفت و میعانات گازی با توجه به مفروضات دولت در لایحه بودجه ۱۴۰۰ (۲/۳ میلیون بشکه در روز) در نظر گرفته شده است (جدول ۵).

جدول ۵. نفت در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور با فرض صادرات ۲/۳ میلیون بشکه در روز صادرات و بازپرداخت بدهی صندوق توسعه ملی از محل صادرات مازاد بر ۱ میلیون بشکه در روز

ردیف	عنوان	منابع (میلیارد دلار)	توضیحات
۱	مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی	۳۶/۴۸	مجموع ردیف ۱-۱ تا ۱-۳ و ۱-۳
۱-۱	مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی (تا ۱ میلیون بشکه در روز)	۱۴/۶	بافرض بشکه‌ای ۴۰ دلار
۲-۱	مجموع منابع حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی (مازاد روزانه ۱ تا ۲/۳ میلیون بشکه)	۱۸/۹۸	بافرض بشکه‌ای ۴۰ دلار (مازاد فروش)
۳-۱	خالص صادرات گاز طبیعی	۲/۹	برابر صادرات ۱۹/۹ میلیارد مترمکعب در سال
۲	سهم شرکت ملی نفت و گاز	۵/۲۹۱	معادل ۱۴/۵ درصد ردیف ۱
۱-۲	سهم شرکت ملی نفت	۴/۸۷	معادل ۱۴/۵ درصد مجموع ردیف ۱-۱ و ۱-۲
۲-۲	سهم شرکت ملی گاز	۰/۴۲۱	معادل ۱۴/۵ درصد ردیف ۱-۳
۳	سهم صندوق توسعه ملی	۱۰/۷۱۲	
۱-۳	سهم صندوق توسعه ملی تا صادرات ۱ میلیون بشکه در روز	۲/۹۲	معادل ۲۰ درصد ردیف ۱-۱
۲-۳	سهم صندوق توسعه ملی مازاد روزانه ۱ تا ۲/۳ میلیون بشکه	۷/۲۱۲	معادل ۳۸ درصد ردیف ۱-۲
۳-۳	سهم صندوق توسعه ملی از صادرات گاز طبیعی	۰/۵۸	معادل ۲۰ درصد ردیف ۱-۳
۴	بازپرداخت بدهی دولت به صندوق توسعه ملی	۹/۰۱۶	معادل ۴۷/۵ درصد ردیف ۱-۲
۵	منابع در دسترس دولت صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی	۱۱/۴۶۳	با احتساب ۱۸ واحد استقراض از صندوق توسعه ملی
۱-۵	سهم دولت از صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی	۸/۳۱۳	معادل ۴۷/۵ درصد ردیف ۱-۱ و ۱-۳
۲-۵	استقراض دولت از صندوق توسعه ملی	۳/۱۵	معادل ۱۸ درصد ردیف ۱-۱ و ۱-۳

ردیف	عنوان	منابع (میلیارد دلار)	توضیحات
	مجموع منابع در دسترس دولت از صادرات نفت، میعانات گازی و گاز طبیعی با فرض ۸ میلیارد دلار نرخ تسعیر ارز ۴۲,۰۰۰ ریال و مابقی با نرخ نیمایی فعلی (هزار میلیارد ریال)	۱۲۰۱/۷۵	
	واردات کالاهای اساسی تا ۸ میلیارد دلار با نرخ ۴۲,۰۰۰ ریال	۳۳۶ هزار میلیارد ریال	
	واردات مابقی کالاها تا ۳/۴۶۳ میلیارد دلار با نرخ دلار نیما (۲۵۰,۰۰۰ ریال)	۸۶۵/۷۵ هزار میلیارد ریال	

مأخذ: محاسبات محقق.

با فرض صادرات دو میلیون و سیصد هزار بشکه در روز، حدود ۹/۰۱۶ میلیارد دلار به عنوان بدهی های دولت به صندوق توسعه ملی باز پرداخت می شود.

در صورت در نظر گرفتن مفروضات هر دو گزینه و با توجه به محاسبات انجام شده، منابع قابل استفاده دولت از محل صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی بالغ بر ۱۲۰ هزار میلیارد تومان برآورد می شود، (در حدود ۷۹ هزار میلیارد تومان کسری بودجه از درآمدهای نفتی دولت ایجاد می شود) لذا پیشنهاد می شود ارقام مرتبط با درآمد حاصل از صادرات نفت خام در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ اصلاح شود.

۴. بررسی تبصره های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ (در بخش نفت) و ابهام های آن

در این بخش به بررسی تبصره های مربوط به بخش نفت در لایحه و ابهامات آن پرداخته شده است.

۴-۱. تبصره «۱»

در تبصره «۱» سهم دولت، شرکت ملی نفت، شرکت ملی گاز و مناطق نفت خیز، گازخیز و کمتر توسعه یافته از درآمدهای نفتی و سقف هریک از آنها تعیین شده که اهم نکات آن به شرح زیر است:

الف) سهم شرکت ملی نفت ایران

براساس بند «الف» ماده (۱) قانون الحاق برخی مواد قانون تنظیم (۲)، به منظور تعیین رابطه مالی بین دولت و شرکت ملی نفت ایران، سهم شرکت ملی نفت از ارزش نفت (نفت خام، میعانات گازی) صادراتی و مبالغ حاصل از فروش داخلی باید در قوانین بودجه سنواتی تعیین شود. این در حالی است که جزء «۱» بند «ب» ماده (۷) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه سهم این شرکت از صادرات نفت و میعانات گازی را ۱۴/۵ درصد تعیین کرده است. براساس قوانین مذکور در بند «الف» تبصره «۱» لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، سهم شرکت ملی نفت ایران ۱۴/۵ درصد از کل صادرات نفت خام، میعانات گازی (با ارزش حدود ۴/۸۷ میلیارد دلار) تعیین و مقرر شده است.^۱

۱. سهم این شرکت از فروش داخلی فرآورده های نفتی و صادرات آنها (۱۹۹/۹۷ هزار میلیارد ریال) و از فروش داخلی میعانات گازی به پتروشیمی (۴۶/۸ هزار میلیارد ریال) در تبصره «۱۴» به مقدار ۲۴۶/۷۷ هزار میلیارد ریال است.

ب) سهم صندوق توسعه ملی

با توجه به اینکه از نفت به‌عنوان ثروت و سرمایه ملی یاد می‌شود و پایان‌پذیری یکی از ویژگی‌های اصلی این‌گونه منابع است و از آنجا که درآمد آن متأثر از مقدار صادرات و قیمت نفت است، لذا باید با توجه به قوانین کشور از جمله ماده (۱۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مصوب سال ۱۳۹۵ (موضوع تشکیل صندوق توسعه ملی) و ماده (۷) قانون برنامه ششم توسعه مصوب سال ۱۳۹۵ به شیوه‌ای برنامه‌ریزی شود که از منابع و درآمدهای نفتی به شکلی مناسب‌تر استفاده شود تا تأثیر منفی حاصل از شوک‌های ناگهانی کاهش پیدا کند. بند «۱۰» سیاست‌های کلی برنامه ششم توسعه، به تغییر نگاه به درآمدهای حاصل از نفت و گاز از منابع تأمین بودجه عمومی به سرمایه‌های زاینده اقتصادی توجه دارد و برای این منظور مقرر کرده است که سالیانه ۳۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی و خالص صادرات گاز به صندوق توسعه ملی اختصاص پیدا کند و سالیانه ۲ واحد درصد به این عدد اضافه شود^۱ که بر این اساس سهم صندوق باید به ۳۸ درصد افزایش یابد، ۲۰ درصد آن در بند «الف» تبصره «۱» لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ آمده است. اما ۱۸ درصد مابقی آن، به دلیل کاهش صادرات نفت و کاهش درآمد از این محل، (ردیف ۳۱۰۷۰۵، برابر ۷۵۵,۰۰۰ میلیارد ریال)، به‌عنوان تسهیلات برداشت و در اختیار دولت قرار خواهد گرفت.

البته روشن نیست که در صورت عدم تحقق صادرات ۲/۳ میلیون بشکه نفت و در نتیجه کاهش منابع حاصل از ۱۸ واحد درصد استقراض از صندوق، آیا این عدد کاهش خواهد یافت یا دولت آن را از محل سایر منابع (مثلاً استقراض از بانک مرکزی) تأمین خواهد کرد.

از دیگر ابهام‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ درج نشدن رقم سهم صندوق توسعه ملی در بودجه است. طبق جزء «۳» بند «ح» ماده (۱۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور مبلغ سهم صندوق باید در قوانین بودجه سنواتی تعیین شود.

ج) بند «ب» تبصره «۱»

با توجه به بند «ب» تبصره «۱» ماده‌واحد لایحه بودجه سال ۱۴۰۰، سهم منابع عمومی دولت از مجموع درآمد حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز از جمع ۳ ردیف به‌دست می‌آید: ردیف‌های ۲۱۰۱۰۱، ۲۱۰۱۰۲ و ۲۱۰۱۰۹ جدول ۵ (با رقم‌های به‌ترتیب ۱,۵۳۱, ۳۷۹/۹ و ۸۱/۶ هزار میلیارد ریال). اما با اضافه کردن سایر منابع نفتی یعنی استقراض از صندوق توسعه ملی (۷۵۵ هزار میلیارد ریال) و انتشار اوراق نفتی (۷۰۰ هزار میلیارد ریال)، در مجموع درآمد نفتی سهم دولت در لایحه **حدود ۳,۴۴۷ هزار میلیارد ریال خواهد شد.**

۱. براساس جزء «۱» بند «ح» ماده (۱۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، سهم واریزی منابع حاصل از صادرات نفت (نفت خام، میعانات گازی، گاز و فراورده‌های نفتی) باید سالیانه به میزان ۲ درصد افزایش یابد. اما جزء «۱» بند «ب» ماده (۷) قانون برنامه پنج‌ساله ششم توسعه سهم صندوق توسعه ملی را ۲۰ درصد از منابع حاصل از صادرات نفت، میعانات گازی و فراورده‌های نفتی ذکر کرده است که سالیانه حداقل ۲ درصد به این ۲۰ درصد افزوده می‌شود.

د) سهم مناطق نفت خیز، گاز خیز و کمتر توسعه یافته

براساس جزء «۳» بند «الف» ماده (۲۶) قانون برنامه پنج ساله ششم توسعه و همچنین بند «ت» ماده (۳۲) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور، سهم مناطق نفت خیز، گاز خیز و کمتر توسعه یافته ۳ درصد از درآمد حاصل از صادرات نفت خام و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی است. این رقم مطابق بند «ب» تبصره «۱» ماده واحده (در ردیف ۲۱۰۱۰۹) لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ برابر با ۸۱/۶ هزار میلیارد ریال است.

ه) صادرات میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی (نرخ تسعیر ارز ETS)

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ در جدول ۵ ردیف بودجه‌ای ۲۱۰۱۰۲ با عنوان صادرات میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی (نرخ تسعیر ارز ETS) اضافه شده که عدد آن برابر ۳۷۹/۹ هزار میلیارد ریال است. اما درآمد حاصل از صادرات گاز طبیعی به طور مستقل درج نشده است. در بند «الف» تبصره «۱» لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ به شرکت ملی گاز ایران از محل خالص صادرات گاز ۱۴/۵ درصد معادل ۰/۴۲ میلیارد دلار اختصاص داده شده است. این درحالی است که طبق ردیف ۴-۱ جدول ۲، درآمد حاصل از صادرات گاز در حدود ۲/۹ میلیارد دلار خواهد بود. بنابراین لازم است درآمد خالص صادرات گاز به صورت مستقل در ردیف‌های درآمدی لایحه بودجه لحاظ شود.

و) سهم بخش حمل و نقل از منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی

براساس ماده (۵۷) قانون برنامه ششم توسعه، دولت مکلف شده است به منظور تکمیل و اجرای طرح‌های (پروژه‌های) حمل و نقل ریلی، دوخطه کردن مسیرها و احداث خطوط برقی و سریع‌السير، علاوه بر مشارکت‌های دولتی - خصوصی و افزایش اعتبارات این حوزه در بودجه سالیانه، یک درصد (درصد) منابع حاصل از فروش نفت و گاز سهم دولت را در قالب بودجه سالیانه به وزارت راه و شهرسازی اختصاص دهد تا طرح‌های حمل و نقل ریلی با اولویت مناطق کمتر توسعه یافته اجرا شود که از این محل در لایحه بودجه سال ۱۳۹۹ اعتباری لحاظ نشده است.

۲-۴. تبصره «۴» لایحه بودجه و اعطای تسهیلات ارزی

بند «الف» تبصره «۴» برای توسعه طرح‌های بالادستی نفت و گاز با اولویت میداین مشترک و جمع‌آوری گازهای همراه بدون انتقال مالکیت نفت و گاز موجود در مخازن و تولید از آنها به بانک‌های عامل اجازه اعطای تسهیلات ارزی تا سه میلیارد (۳,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) دلار به سرمایه‌گذاران بخش‌های خصوصی داده است. ارائه تسهیلات بانکی به سرمایه‌گذاران صنعت نفت و یا انتشار اوراق مشارکت از اصلی‌ترین شیوه‌های تأمین منابع مالی شرکت نفت است. روبه‌های جاری وزارت نفت برای تأمین مالی جهت سرمایه‌گذاری عمدتاً دچار مشکلات ساختاری است و باید رویکردهای جدید در دستور کار قرار گیرد.

البته اجازه حضور شرکت‌های بخش خصوصی، تعاونی و نهادهای عمومی غیردولتی در فعالیت‌های

اکتشاف، تولید و بهره‌برداری (نه مالکیت) میادین نفت و گاز به‌ویژه میادین مشترک (برنامه ششم - ماده (۴۸) بند «ج» جزء «۱») و اجازه احداث واحدهای صنعتی وابسته به نفت و گاز مانند پالایشگاه‌های گاز، نفت و پتروشیمی با بخش غیردولتی، خصوصی و تعاونی (قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت ماده (۵۵)) گام مهمی برای شکل‌دهی طرح تأمین مالی صنعت نفت از بازار مالی داخلی است.

۳-۴. تبصره «۵» لایحه بودجه و تأمین نقدینگی مورد نیاز پیمانکاران

بند «ط» تبصره «۵» به‌منظور سرمایه‌گذاری در طرح‌های نفت و گاز با اولویت میادین مشترک و طرح‌های زیربنایی و توسعه‌ای وزارت صنعت، معدن و تجارت اجازه انتشار اوراق مالی اسلامی (ریالی - ارزی) در سقف ۳۵ هزار میلیارد ریال صادر شده و بازپرداخت آن از محل افزایش تولید همان میادین (برای طرح‌های وزارت نفت) و عایدات طرح (برای طرح‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت) تضمین می‌شود. همچنین، در بند «ی» تبصره «۵» به وزارت نفت از طریق شرکت‌های دولتی تابعه ذی‌ربط برای بازپرداخت اصل و سود اوراق ارزی - ریالی سررسید شده، تسهیلات بانکی و تضامین سررسید شده و همچنین بازپرداخت بدهی‌های سررسید شده به پیمانکاران قراردادهای بیع متقابل طرح‌های بالادستی نفت و گاز اجازه انتشار ۳ میلیارد دلار اوراق مالی اسلامی (ریالی - ارزی) صادر شده است. هرچند انتشار این اوراق باعث می‌شود که بخشی از نقدینگی مورد نیاز پیمانکاران قراردادهای بیع متقابل طرح‌های بالادستی نفت و گاز پرداخت شود و پیمانکاران از بلا تکلیفی خارج شوند، اما شواهد و عملکرد سال‌های قبل نشان می‌دهد شرکت ملی نفت ایران برای بازپرداخت بدهی‌های خود نیازمند استقراض مجدد است؛ این در حالی است که مجوز انتشار اوراق قبلی و یا قراردادهای بیع متقابل از سوی مجلس با این شرط صادر شده بود که تضمین بازپرداخت اصل و سود این اوراق توسط وزارت نفت از محل افزایش تولید همان میادین باشد.

۴-۴. بودجه وزارت نفت

تبیین و اجرای نقش حاکمیتی در مجموعه نفت کشور از اهمیت بسیار زیادی برخوردار است و این موضوع از زمانی که قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت در سال ۱۳۹۱ تصویب شد، بیشتر مورد توجه قرار گرفته است. اجرای این وظیفه با توجه به اینکه اساسنامه شرکت ملی نفت در سال ۱۳۹۵ تصویب و ابلاغ شد، اهمیت مضاعفی یافته است. وزارت نفت برای اجرای وظایف حاکمیتی خود در قالب قانون وظایف و اختیارات وزارت نفت باید بودجه لازم را در اختیار داشته باشد.

بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور گویای این واقعیت است که کل بودجه عمومی وزارت نفت در جزء «۱» ردیف ۱۴۳۰۰۰ جدول شماره ۱-۷ ماده‌واحد لایحه بودجه سال مذکور کشور برای اجرای وظایف حاکمیتی، ۲۰۰ میلیون ریال معادل ۲۰ میلیون تومان است. این میزان در قانون بودجه

سال ۱۳۹۹ نیز برابر ۲۰۰ میلیون ریال و قانون بودجه سال ۱۳۹۸ برابر با ۱۲۸ میلیون ریال (معادل ۱۲/۸ میلیون تومان) بوده است. بنابراین به نظر می‌رسد بودجه وزارت نفت از بودجه شرکت ملی نفت تأمین می‌شود که به‌رغم مشکلاتی که به جهت کاهش بودجه عمرانی برای این شرکت به‌وجود می‌آورد، نشان می‌دهد وزارت نفت از نظر بودجه، مستقل از شرکت ملی نفت نیست، بنابراین با چنین وابستگی بودجه‌ای، قادر به اعمال وظایف حاکمیتی خود نخواهد بود.

۵. بررسی منابع و مصارف بودجه شرکت ملی نفت ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰

۵-۱. منابع شرکت

مطابق لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور، منابع شرکت ملی نفت ایران حدود ۲۲۲۹ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. این میزان منابع از محل‌های زیر تأمین می‌شود (جدول ۶): از محل ذخیره استهلاک و اندوخته سرمایه‌ای ۸۹۳/۰۹ هزار میلیارد ریال، از وام‌های داخلی ۸۵ هزار میلیارد ریال، از محل وام خارجی ۴۲۵ هزار میلیارد ریال و از محل سایر دریافت‌ها ۸۲۵/۹ هزار میلیارد ریال.

نکات حائز اهمیت در خصوص منابع شرکت ملی نفت به شرح زیر است:

• بیش از ۸۲۵/۹ هزار میلیارد ریال منابع از محل سایر دریافت‌هاست، که به نظر می‌رسد تحقق آن بعید است.

• از محل وام‌های داخلی حدود ۸۵ هزار میلیارد ریال منابع برای شرکت ملی نفت در نظر گرفته شده که با توجه حجم زیاد بدهی این شرکت و ناتوانی شرکت در بازپرداخت بدهی‌های قبلی تحقق آن دور از انتظار است.

• بیش از ۴۲۵ هزار میلیارد ریال از محل وام خارجی بوده که پیش‌بینی آن از محل قراردادهای فاینانس، EPCF، قراردادهای بیع متقابل / IPC است. با توجه به محدودیت‌های پیش‌رو، امکان انعقاد قراردادهای نفتی با شرکت‌های نفتی خارجی بسیار ضعیف است که از نشانه‌های آن، خروج شرکت‌های نفتی خارجی در قراردادهای نفتی فعال (تنفیذ شده) و ترک مذاکره قراردادهای در شرف انعقاد از سوی شرکت‌های نفتی خارجی است.

• بیش از ۸۹۳ هزار میلیارد ریال منابع شرکت از محل ذخایر و اندوخته‌ها تأمین خواهد شد. در واقع، می‌توان گفت تنها منبع قابل اتکا شرکت ملی نفت (بدون وام خارجی و داخلی) همین رقم است.

نکته حائز اهمیت در این منابع این است که، رقم ۸۹۳/۰۹ هزار میلیارد ریال مربوط به دارایی‌های جاری (که در جدول بودجه شرکت‌های دولتی ردیف ۲۲۰۰۰۰ پیوست ۳ لایحه آمده است) با فرض فروش (داخلی و صادرات) دو میلیون و سیصد هزار بشکه در روز در نظر گرفته شده است. در صورت عدم تحقق این میزان صادرات، سهم ۱۴/۵ درصدی شرکت ملی نفت نیز با کاهش روبه‌رو خواهد شد. در این صورت این منابع نیز محقق نخواهد شد.

جدول ۶. منابع شرکت ملی نفت ایران

(هزار میلیارد ریال)

ارقام پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰		
۸۹۳/۰۹	ذخایر و اندوخته‌ها	دارایی‌های جاری
۰/۰	تسهیلات بانکی	تسهیلات بانکی و وام‌ها
۸۵/۰۰	سایر وام‌های داخلی	
۴۲۵/۰۰	وام خارجی	
۸۲۵/۹۰	سایر دریافت‌ها	
۲۲۲۸/۹۹	مجموع منابع	

مأخذ: محاسبات محقق و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.

۲-۵. مصارف شرکت

طبق (پیوست ۳، بودجه شرکت‌های دولتی سوئده) لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور مصارف شرکت ملی نفت ایران، در مجموع ۲۲۲۸/۹۹ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است (جدول ۷) که ۱۲۲۲/۰۴ هزار میلیارد ریال برای سرمایه‌گذاری و ۱۰۰۶/۹۵ هزار میلیارد ریال برای بازپرداخت بدهی در قالب چهار عنوان «تسهیلات بانکی»، «وام ماده (۳۲) و سایر وام‌ها»، «وام خارجی» و «بازپرداخت ودیعه بدهی‌ها و سایر پرداخت‌ها» در نظر گرفته شده است. نکات حائز اهمیت در بخش مصارف شرکت ملی نفت عبارتند از: - باید توجه داشت که ۱۰۰۶/۹۵ هزار میلیارد ریال به‌منظور بازپرداخت بدهی‌های شرکت در سال ۱۴۰۰ در نظر گرفته شده است و همه منبع قابل اتکا شرکت ملی نفت با فرض صادرات یک میلیون بشکه در روز برابر ۸۹۳/۰۹ هزار میلیارد ریال است.

- تحقق هزینه‌های سرمایه‌ای شرکت ملی نفت ایران در سال آینده به منابعی وابسته است که تحقق آنها دور از انتظار پیش‌بینی می‌شود. در نتیجه می‌توان گفت که سهم شرکت ملی نفت ایران از محل ۱۴/۵ درصد که خود را به‌صورت ذخیره استهلاک و اندوخته قانونی در منابع شرکت نشان می‌دهد، نه تنها پاسخگوی نیازهای سرمایه‌ای شرکت نیست، بلکه برای بازپرداخت بدهی‌های کلان شرکت نیز کافی نیست. مجموع بدهی‌های شرکت ملی نفت تا پایان سال ۱۳۹۸ در حدود ۶۰ میلیارد دلار بوده است. این موضوع در آینده نه‌چندان دور صنعت نفت کشور را با مشکلات عدیده‌ای مواجه خواهد کرد.

جدول ۷. مصارف شرکت ملی نفت ایران

(هزار میلیارد ریال)

ارقام پیش‌بینی شده در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰		
۱۲۲۲/۰۴	هزینه‌های سرمایه‌ای از منابع داخلی	
۰/۰	تسهیلات بانکی	بازپرداخت وام و تسهیلات دریافتی
۳۲۳/۷۵	وام ماده (۳۲) و سایر وام‌ها	
۱۳۰/۹۰	وام خارجی	
۵۵۲/۳۰	بازپرداخت ودیعه بدهی‌ها و سایر پرداخت‌ها	
۲۲۲۸/۹۹	مجموع مصارف	

مأخذ: محاسبات محقق و لایحه بودجه سال ۱۴۰۰.

جمع‌بندی و پیشنهادها

در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور میزان فروش نفت خام و میعانات گازی روزانه دو میلیون و سیصد هزار بشکه با قیمت هر بشکه ۴۰ دلار در نظر گرفته شده است. با توجه به شرایط حاکم (تحریم و بحران کرونا) و عملکرد فروش نفت در سال ۱۳۹۹، میزان صادرات نفت خام کمتر از یک میلیون بشکه در روز تخمین زده می‌شود.

منابع حاصل از ارزش صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی به مبلغ ۱۹۱۱/۱۲ هزار میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۱ و ۲۱۰۱۰۲ جدول ۵ ماده واحده درج شده است. این رقم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور حدود ۴۵۵ هزار میلیارد ریال بود. این رقم در مقایسه با رقم قانون بودجه سال ۱۳۹۹، حدود ۴۲۰ درصد افزایش یافته است. هرچند که در عمل منابع در نظر گرفته شده در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ نیز به علت بیش‌برآورد درصد تحقق کاملی نداشته است.

سهم مناطق محروم و نفت‌خیز از صادرات نفت خام (۳ درصد) به مقدار ۸۱/۶ هزار میلیارد ریال در ردیف ۲۱۰۱۰۹ جدول ۵ ماده‌واحد درج شده است. این رقم در قانون بودجه سال ۱۳۹۹ کل کشور ۲۸ هزار میلیارد ریال بود و مقایسه این دو رقم، افزایش حدود ۳۰۰ درصدی را نشان می‌دهد.

با توجه به بند «ب» ماده (۷) برنامه ششم توسعه، سهم ۳۸ درصدی صندوق توسعه ملی برابر ۱۳/۸۷ میلیارد دلار است، اما سهم آن در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ معادل ۲۰ درصد (منابع حاصل از صادرات نفت خام، میعانات گازی و خالص صادرات گاز) در نظر گرفته شده است و براساس ردیف ۳۱۰۷۰۵ جدول ۵ (منابع حاصل از واگذاری دارایی‌های مالی) ۱۸ درصد این سهم برابر ۶/۵۷ میلیارد دلار (معادل ۷۵۵ هزار میلیارد ریال) به‌عنوان تسهیلات برداشت و در اختیار دولت قرار می‌گیرد. مابقی آن برابر ۷/۳۰ میلیارد دلار است. شایان ذکر است در بند «ه» تبصره «۴» به دولت اجازه برداشت از منابع صندوق به‌صورت تسهیلات ۲/۸۴۵ میلیارد یورو (معادل ۳/۴۶ میلیارد دلار) داده شده است. در

این صورت کمتر از ۱۰ درصد سهم صندوق به عنوان واریزی در صندوق می‌ماند.

اصلاحات مفروضات نفت در لایحه بودجه با لحاظ کردن فرمایشات مقام معظم رهبری؛

با توجه به فرمایشات مقام معظم رهبری، مفروضات صادرات نفت خام و میعانات گازی در لایحه بودجه ۱۴۰۰ می‌بایست روزانه ۱ میلیون بشکه در روز در نظر گرفته شود، در صورتی که صادرات آن، به بیش از ۱ میلیون بشکه در روز برسد، سهم صندوق توسعه ملی از مازاد فروش ۳۸ درصد (بند «ب» ماده (۷) برنامه ششم توسعه) در نظر گرفته شود. همچنین کلیه منابع حاصل از صادرات بیش از یک میلیون بشکه نفت خام و میعانات گازی دولت، می‌بایست به عنوان بدهی‌های سر رسید شده دولت به صندوق توسعه ملی در نظر گرفته شود.

با فرض صادرات نفت و میعانات گازی برابر با روزانه ۱ میلیون بشکه، منابع نفتی دولت در بودجه ۱۱/۴۶ میلیارد دلار (بالغ بر ۱۲۰۱ هزار میلیارد ریال) برآورد شده است. با این حساب وابستگی بودجه کشور به منابع نفتی از کل منابع بودجه عمومی دولت در حدود ۲۲/۵ درصد پیش‌بینی می‌شود.

گزینه دوم؛ صادرات نفت و میعانات گازی بیشتر از ۱ میلیون بشکه در روز، با فرض صادرات دو میلیون و سیصد هزار بشکه در روز، حدود ۹/۰۱۶ میلیارد دلار به عنوان بدهی‌های دولت به صندوق توسعه ملی باز پرداخت می‌شود.

در صورت در نظر گرفتن مفروضات هر دو گزینه و با توجه به محاسبات انجام شده، منابع قابل استفاده دولت از محل فروش نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی بالغ بر ۱۲۰ هزار میلیارد تومان برآورد می‌شود، لذا پیشنهاد می‌شود ارقام مرتبط با درآمد حاصل از صادرات نفت خام در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ اصلاح شود.

با توجه به ماده واحد، تبصره‌ها و ردیف‌های لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

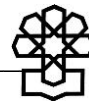
۱. **بودجه وزارت نفت اصلاح و رقم واقعی بودجه این وزارتخانه در جدول شماره ۷ ردیف ۱۴۳۰۰۰ درج شود.**

۲. **مطابق بند «ح» اساسنامه صندوق توسعه ملی (ماده (۱۶) قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه‌ای) رقم دقیق سهم صندوق توسعه ملی از منابع نفتی در تبصره «۱» ذکر شود.**

۳. **به منظور افزایش شفافیت بودجه، برآورد خالص صادرات نفت خام، میعانات گازی و گاز طبیعی به طور جداگانه در تبصره «۱» درج شود.**

اصلاح تبصره «۱» بند «الف»:

سهم صندوق توسعه ملی از منابع حاصل از صادرات نفت و میعانات گازی و خالص صادرات گاز طبیعی بیست درصد (۲۰٪) و به مقدار ... ریال تعیین می‌شود. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

مکلف است در طول سال و متناسب با وصول منابع، بلافاصله نسبت به واریز این وجوه و سهم چهاردهونیم درصد (۱۴/۵٪) شرکت ملی نفت ایران از کل صادرات نفت خام و میعانات گازی (معاف از تقسیم سود سهام دولت) و **به مقدار... ریال** و سهم چهاردهونیم درصد (۱۴/۵٪) شرکت دولتی تابعه وزارت نفت از محل خالص صادرات گاز طبیعی (معاف از تقسیم سود سهام و مالیات با نرخ صفر) و **به مقدار... ریال** و همچنین سهم سه درصد (۳٪) موضوع ردیف درآمدی ۲۱۰۱۰۹ جدول ۵ این قانون اقدام کند. مبالغ مذکور به صورت ماهیانه واریز و از ماه یازدهم سال محاسبه و تسویه می‌شود. مابه‌التفاوت سهم بیست درصد (۲۰٪) تعیین شده تا سهم قانونی سی و هشت درصد (۳۸٪) صندوق توسعه ملی از محل ورودی این صندوق به نسبت سهم صندوق و دیگر اجزا در سال ۱۴۰۰ به‌عنوان بدهی دولت و وام تلقی می‌شود و بازپراخت آن به صندوق با سازوکاری است که هیئت امنای صندوق توسعه ملی مشخص می‌کند.

۴. بند «د» تبصره ۱ به صورت زیر اصلاح شود.

اصلاح تبصره «۱» بند «د»:

وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه ذی‌ربط مکلف است از محل سهم چهارده و نیم درصد (۱۴/۵٪) شرکت مذکور تا میزان پانزده هزار میلیارد (۱۵,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰,۰۰۰) ریال نسبت به گازرسانی به روستاها و اتمام طرح (پروژه)‌های نیمه‌تمام گازرسانی به روستاها، تداوم گازرسانی **به شهرها و همچنین** با اولویت گازرسانی به شهرها و روستاهای استان‌های سیستان و بلوچستان، هرمزگان، خراسان جنوبی، جنوب کرمان و شهرستان‌های خور و بیابانک اقدامات لازم را به‌عمل آورد. هزینه‌های مربوط به گازرسانی به مدارس و مساجد روستاهای گازرسانی‌شده از محل این منابع قابل تأمین است.

۵. به‌علت عدم وصول مطالبات عدیده شرکت ملی گاز از بخش‌های مختلف اقتصاد به‌خصوص

صنایع عمده پیشنهاد می‌شود که بند «و» تبصره «۱» به صورت زیر اصلاح شود.

اصلاح تبصره «۱» بند «و»:

وزارت نفت از طریق شرکت دولتی تابعه موظف است در سال ۱۴۰۰ فروش میعانات گازی به شرکت‌های داخلی پتروشیمی و **فروش گاز طبیعی به صنایع عمده** را به صورت اعتبار اسنادی داخلی انجام دهد.

۶. مجموع منابع شرکت ملی نفت ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور بیش از ۲۲۲۸/۹۹

هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. حدود ۱۳۳۵/۹ هزار میلیارد ریال از این مقدار (حدود ۶۰ درصد کل منابع) از سه محل «سایر وام‌های داخلی»، «وام خارجی» و «سایر دریافت‌ها» در نظر گرفته شده که منابع مطمئنی نیست. در نتیجه منابع شرکت ملی نفت نیاز به بازنگری اساسی دارد.

۷. مجموع مصارف شرکت ملی نفت ایران در لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور بیش از

۲۲۲۸/۹۹ هزار میلیارد ریال پیش‌بینی شده است. حدود ۱۰۰۶/۹۵ هزار میلیارد ریال از این مقدار (حدود ۴۵ درصد کل مصارف) به‌منظور بازپرداخت بدهی‌های شرکت در سال ۱۳۹۹ در نظر گرفته شده است.

با توجه به اینکه حدود ۱۰۰۶/۹۵ هزار میلیارد ریال برای بازپرداخت بدهی‌های شرکت تخصیص داده شده است، همه منابع قابل اتکای شرکت (۸۹۳/۰۹ هزار میلیارد ریال) هم تکافوی این بازپرداخت را نخواهد داد. در نتیجه منابع و مصارف شرکت ملی نفت به بازنگری اساسی نیاز دارد.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۳۸۷

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی لایحه بودجه سال ۱۴۰۰ کل کشور ۳۸. بودجه بخش نفت (گزارش تفصیلی)

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه انرژی)

تهیه و تدوین: مهدخت متین

همکار: زهرا جعفری

اظهار نظر کننده: محمدتقی فیاضی

ناظران علمی: امیررضا شاهانی، هادی خرمی‌شاد، روح... احمدی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. بودجه ۱۴۰۰

۲. بودجه ۱۳۹۹

۳. لایحه

۴. نفت

۵. گاز طبیعی

۶. میعانات گازی

۷. شرکت ملی نفت

۸. صندوق توسعه ملی

۹. اوراق نفتی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۹/۱۱/۱۴